

В. Р. Сердюк, д-р. техн. наук, проф.;
О. В. Богатир

РОЛЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ІННОВАЦІЙНОМУ ЗРОСТАННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан малого бізнесу в Україні та розвинених країнах світу. Досліджено роль малого бізнесу в створенні робочих місць та ВВП країни. Обґрунтовано актуальність пріоритетності державної підтримки малих інноваційних підприємств та визначено роль інноваційної складової малого бізнесу у вирішенні важливих питань економіки України.

Вступ

Актуальність проблеми розвитку малих підприємств зумовлена тією роллю, що відіграє малий бізнес в усіх економічно розвинених країнах.

В результаті інноваційних змін в економіках багатьох країн світу малий бізнес, що спеціалізується на різних стадіях інноваційного циклу, відіграє все більшу роль. 50—70 % ВВП розвинених країн виробляється саме в цьому секторі. У Великій Британії малий бізнес створює 50...53 % ВВП, у Німеччині — 50...54 %, Італії — 57...60 %, Франції — 55...62 % і у США — 50...52 %. У Японії ця частка становить біля 75 %, а в Україні лише 16 %.

Дрібні підприємства створюють більше 80 % нових робочих місць в таких країнах, як США, та в країнах Західної Європи. Як наслідок, виникають нові організаційні структури інноваційної сфери — венчурні підприємства, науково-технічні інкубатори, фірми-технопарки, технополіси, які на пільгових засадах забезпечують становлення новоутворених інноваційних малих та середніх підприємств. Розвиток інноваційних малих компаній України допоможе їй вирішити важливі питання, пов'язані з виходом економіки із кризи. Саме тому держава має створити сприятливі умови діяльності малого бізнесу [1].

Система малого бізнесу в Україні потребує суттєвої і кардинальної реформації, суть якої повинна полягати у вирішенні нагальних проблем малого підприємництва та сприянні розвитку малого бізнесу в Україні. На думку [2] мобільні малі підприємства відіграють важливу роль в створенні інноваційних технологій. У розвинених країнах від 75...100 % приросту ВВП відбувається за рахунок використання нововведень, а для країн, що розвиваються, активізація інноваційних процесів є єдиною з складових забезпечення конкурентоспроможності економіки. Для економіки України немає альтернативи відродження економіки без створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу, оскільки він відіграє важливу роль не тільки в зростанні зайнятості населення, але і являється гнучким і ефективним інструментом у розробці та впровадженні інноваційних технологій.

Метою роботи є розробка рекомендацій щодо покращення діяльності малих підприємств в сфері створення інноваційних технологій на основі дослідження сучасного стану малого бізнесу України.

Аналітичні дослідження

Відповідно до чинного законодавства до суб'єктів малого підприємництва належать фізичні особи, що зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності та юридичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує 70 мільйонів гривень [3].

Становлення малого бізнесу України проходило (і зараз проходить) в динамічних, часто змінюваних умовах. З перших років здійснення економічних реформ в Україні, попри об'єктивні труднощі перехідного періоду, відбувається швидке зростання недержавного сектора економіки, яке супроводжувалось зростанням кількості суб'єктів малого бізнесу. Саме 1992 рік став початком

ринкових перетворень, коли швидкими темпами розпочалось зростання кількості підприємств малого бізнесу в Україні і в порівнянні з 1991 роком їх чисельність зростає на 30,9 тис. одиниць [4].

Зростання ВВП в Україні розпочалось з 2000 року. Саме з 2000 по 2007 рік спостерігалось стрімке зростання кількості малих підприємств, а в кризові 2008—2010 роки ситуація погіршилась по відношенню до досягнутого максимального рівня 2007 року (рис. 1).

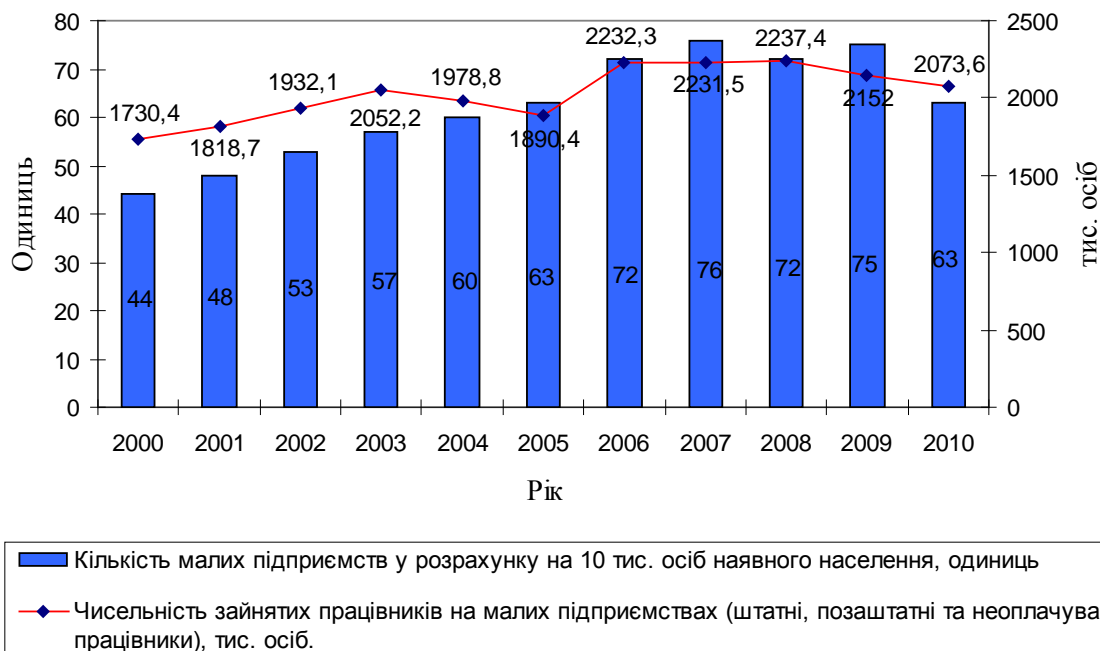

Рис. 1. Динаміка чисельності малих підприємств та динаміка зайнятості на малих підприємствах України

Найбільша кількість малих підприємств зосереджена у м. Київ — 250 малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, Харківській — 76 та Львівській (70 одиниць) областях. Найнижчі значення — у Тернопільській — 34 одиниць, Закарпатській — 34 та Вінницькій областях — 35 малих підприємств на 10 тис. осіб населення [5].

У порівнянні із розвиненими країнами світу кількість малих підприємств України в багато разів нижча. У нашій державі на 10000 осіб населення припадає близько 75 малих підприємств, а у Великій Британії — 460, у Німеччині — 370, Італії — 680, Франції — 350, США — 742 [6].

Надзвичайно важлива роль малого підприємництва полягає у вирішенні питання зайнятості, що проявляється, насамперед, у здатності малого та середнього бізнесу створювати нові робочі місця і поглинати надлишкову робочу силу. Частка малого бізнесу у загальній картині зайнятості становить 7926,9 тис. осіб, із них 2073,6 тис. осіб — працівники, зайняті на малих підприємствах та 5853,3 тис. осіб — фізичні особи — підприємці.

По аналогії з чисельністю малих підприємств з 2000 року почала зростати чисельність зайнятих на малих підприємствах України, проте в 2003—2005 роки відбулось падіння зайнятості. У 2006—2008 роках кількість зайнятих залишалась майже на однаковому рівні. Світова економічна криза 2008—2010 років найбільш відчутною стала для України. ВВП в 2009 році знизився на 15,5 %, це найбільше падіння на терені СНД, що безумовно і віддзеркалилось на зайнятості населення та чисельності малих підприємств України.

Із введенням в дію з 1 січня 2011 року нового Податкового кодексу, слід очікувати скорочення чисельності малопотужних малих підприємств в результаті підвищення податкового тиску на підприємства. Підприємці тепер сплачують єдиний соціальний внесок, який може складати значну частину витрат для окремих суб'єктів підприємницької діяльності. Ставка цього внеску складає 34,7 %, куди входить 42 % в Пенсійний фонд та 15 % у «соцстрах». Якщо раніше підприємці сплачували лише 200 грн у місяць, то відтепер вони сплачуватимуть 413 грн, а максимальний розмір єдиного внеску, сплачений до бюджету, становить 14,1 тис. грн [7].

На рис. 2 показана структура реалізованої продукції суб'єктами малого бізнесу у різних галузях у 2010 р.

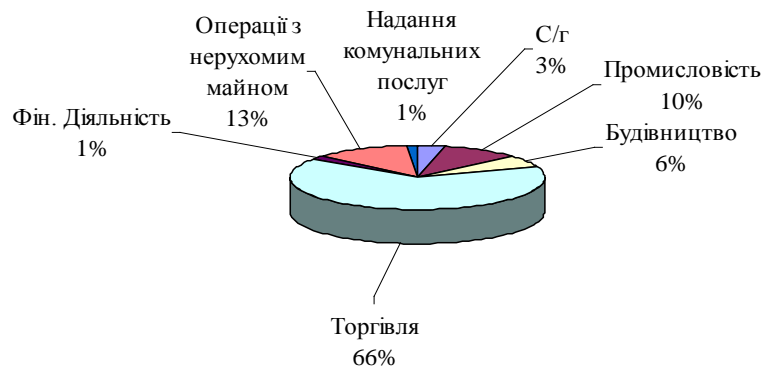

Рис. 2. Питова вага реалізованої продукції суб'єктами малого бізнесу у різних галузях в 2010 році [5]

Як впливає з рис. 2, більша кількість малих підприємств зосереджена у сфері торгівлі, значна частина задіяна у здійсненні операцій з нерухомістю та у промисловості. Вітчизняна статистика не фіксує питому вагу малих підприємств у загальній структурі інноваційних компаній.

У світі значну частку інноваційної продукції розробляють саме інноваційно активні малі підприємства. Вони мають значну питому вагу у загальній кількості підприємств, які працюють на ринку.

Інноваційна активність підприємств України залишається на низькому рівні та поступово зменшується. Якщо у 1990 році в Україні 36 % усіх підприємств були інноваційно активними, у 1994 р. таких було 26 %, а у 2010 році лише 13,8 % [5].

Натомість, в країнах Європейського Союзу мінімальний показник інноваційної активності має Португалія — 26 %, Греція — 29 %, інші більш розвинуті країни: Данія — 71 %, Ірландія — 74 %, Нідерланди — 62 %, Австрія — 67 %.

Світовий досвід показує, що основою використання інноваційних технологій є саме малі підприємства, які є мобільними, гнучкими в управлінні. Вони швидко реагують на потреби ринку, а розроблені нові технології, як правило, реалізують потужним підприємствам, хоча потужні світові фірми самі фінансують науково-дослідні роботи.

Витрати на науково-дослідницьку діяльність безпосередньо впливають на інноваційний процес у промисловості і на підвищення міжнародної конкурентоспроможності. В табл. 1 наведено питому вагу витрат на науково-дослідницьку діяльність найбільших підприємств Японії, США і Німеччини із прибутку підприємств [8].

Питова вага витрат, що спрямовуються на науково-дослідну діяльність із прибутку провідних компаній світу

Країна	Комп'ютери й офісне обладнання	Автомобілі	Електроніка і напівпровідники
США	IBM — 13,5 % Computer — 15,4 %	GM — 2,3 % Ford — 3,1 %	Motorola — 8,9 %
Японія	Fujitsu — 11 % NEC — 9,1 % Sharp — 6,1 % Computer — 4,9 % Canon — 5,0 %	Toyota — 3,2 % Honda — 4,2 % Nissan — 3,8 %	Hitachi — 9,9 % Toshiba — 8,1 % Mitsubishi Electric — 7,6 % Sony — 6,0 %
Європа	Siemens — 9,8 %	Mercedes Benz — 4,8 % BMW — 3,9 %	Philips — 7,4 %

Українським підприємствам необхідно наслідувати приклад розвинених країн світу щодо збільшення питомої ваги витрат на інновації у загальній структурі витрат підприємства. Проте у зв'язку із фінансово-економічною кризою в останні роки 42—44 % підприємств України є збитковими, а із державного бюджету виділяється лише незначна частка коштів на фінансування

інноваційної діяльності.

На рис. 3 приведена структура джерел фінансування інноваційної діяльності у 2010 році. [5].

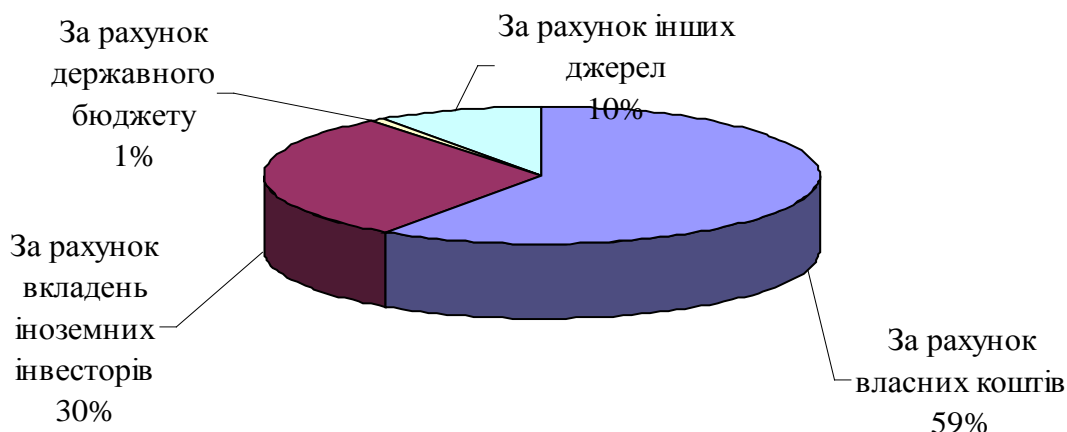

Рис. 3. Структура джерел фінансування інноваційної діяльності у 2010 році

Як випливає з рис. 2 інноваційна діяльність фінансується лише на 1 % із державного бюджету, а основну частку фінансування інноваційних компаній займає фінансування за рахунок власних коштів.

Україна потребує багатофакторного реформування малого бізнесу, який би призвів до вирішення нагальних проблем малого підприємництва, до зростання зайнятості та ВВП, а зростання ролі інноваційної складової малого бізнесу є одним із найбільш ефективних шляхів реалізації такого реформування.

Сформулюємо основні напрямки щодо вирішення проблем малого бізнесу України і систематизуємо їх за допомогою схеми.

Рис. 4. Пріоритетні напрямки щодо вирішення проблем малого бізнесу України

Сьогодні одним із основних причин гальмування розвитку малого підприємництва України є неліберальна податкова політика уряду. Зважаючи на роль дрібного та середнього інноваційного бізнесу в розвитку перехідної економіки, Україні необхідно конструювати механізми пільгового

кредитування, оподатковування, різного роду преференцій, включаючи і пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю.

Наступна проблема малого підприємництва України — це та законодавча база, на яку зараз може спиратися мале підприємництво. Поки вона ще недосконала, а в багатьох дуже істотних випадках взагалі відсутня. Можна назвати чимало правових документів, які так чи інакше регулюють мале підприємництво, але складність у тому, що, по-перше, немає зведеної єдиної законодавчої основи сьогоденної діяльності українських малих підприємств; по-друге, наявні розрізнені документи, постанови перетворюються в життя далеко не цілком. Тому уряду необхідно удосконалити законодавчу базу, яка регулює діяльність малого бізнесу.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва повинна бути спрямована, насамперед, на встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності; розробку дійових законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи [9].

На сьогодні немає належного обліку результатів роботи малих підприємств, практично відсутня звітність за тими показниками, що надають право малим підприємствам скористатися пільгами щодо оподатковування. Тому уряду необхідно організувати і закріпити в нормативних актах механізм надання звітності в електронній формі. Це значно спростить надання звітів у податкові органи, заощадить час, скоротить кількість працівників задіяних у цьому процесі як з боку самих підприємств, так і податкових органів.

Ще однією проблемою, що гальмує розвиток малого бізнесу в Україні є проблема складнощів з реєстрацією суб'єктів малого підприємництва. Для вирішення цієї проблеми потрібно прискорити видачу свідоцтв суб'єктам підприємницької діяльності, всякого роду дозволів, шляхом введення термінів на дану операцію. Також необхідно популяризувати та всіляко сприяти реалізації принципу «єдиного вікна» задля спрощення процедури реєстрації суб'єктів підприємництва. Таким чином це сприятиме вирішенню не лише проблем малого бізнесу, але й проблем всього сектору підприємництва.

Важливою проблемою малого бізнесу є існуюча складна система видачі дозвільних документів. Для вирішення даного питання необхідно розробити максимально спрощений пакет дозвільних документів для здійснення підприємницької діяльності, з різних галузей і видів діяльності. Створення чіткого переліку дозвільних документів дозволить зняти головне питання — безпека ведення бізнесу та зменшення рівня корупції [10].

Важко переоцінити роль науково-інноваційної діяльності та, особливо, розвиток інноваційного бізнесу в подоланні економічних проблем та реформуванні економіки України. Сьогодні обов'язковою умовою забезпечення високої конкурентоздатності товарів на ринку є використання науково-технічних інновацій. У цьому наочно запевняє досвід як розвинених, так і нових індустріальних країн, котрі, долаючи пов'язані з трансформацією економіки кризи, досягли значних економічних успіхів на інноваційному шляху розвитку. В таких умовах роль малих інноваційних підприємств стає досить важливою. Практика показує, що все частіше саме малі фірми стають піонерами у створенні та освоєнні багатьох науково-технічних досягнень сучасності.

Згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму, Україна серед 134 країн зайняла у 2009 році у сфері розвитку початкової освіти 37 місце, у сфері розвитку вищої освіти — 45, у сфері формування факторів інноваційного розвитку — 52, за оснащеністю сучасними технологіями — 65, у сфері захисту прав інтелектуальної власності — 114 місце, що свідчить про неефективне використання власного інноваційного потенціалу, перетворення України в державу, яка експортує сировинні ресурси з незначною часткою доданої вартості, та виникнення загрози економічній та національній безпеці [11].

Ефективним інструментом, який може допомогти сформувати механізми ефективної співпраці освіти, науки, виробництва є технопарк. Ці наукоємні центри сприяють якнайшвидшому проходженню інноваційного циклу: наукова ідея—дослідний зразок—патентування—впровадження у виробництво—ринок. При цьому промисловість зможе постійно отримувати нові наукові розробки для виробництва конкурентоспроможної на ринках продукції і поповнювати свій кадровий склад молодими фахівцями [12]. Крім технопарків, досить поширеними та життєспроможними інструментами реалізації інновацій є технополіси і бізнес-інкубатори.

На сьогодні немає єдиної інформації щодо кількості технопарків в Україні. За даними Держа-

вного агентства з питань науки, інновації та інформації України станом на вересень 2010 року в Україні зареєстровано 12 технопарків та ще 4 проходять процедуру реєстрації [13], а за даними Державного комітету України з питань регуляторної політики на сьогодні в Україні нараховується 41 технопарк. [14]. За останні роки кількість технопарків у США зростає з декількох десятків до декількох сотень, в Росії та Польщі нараховується близько 70 технопарків, в Угорщині — 35, в Чехії — 20, і ці цифри постійно зростають.

Згідно із даними Державного агентства з питань науки, інновації та інформації України, у рамках виконання інноваційних проектів технологічних парків з 2000 по 2009 рік обсяг реалізованої інноваційної продукції склав 12,17 млрд. грн. За 2009 рік загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції становив 341,717 млн. грн, що на 509,79 млн. гривень менше, у порівнянні з 2008 роком. Динаміка зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції відображає припинення державної підтримки технологічних парків [13].

Більша кількість проектів технопарку реалізуються у таких найбільш наукоємних галузях, як енергозбереження — 25 %; металургія — 25 %, машинобудування — 25 %, приладобудування — 8,3 %; інформаційні технології — 8,3 %; охорона навколишнього середовища — 8,3 % [15].

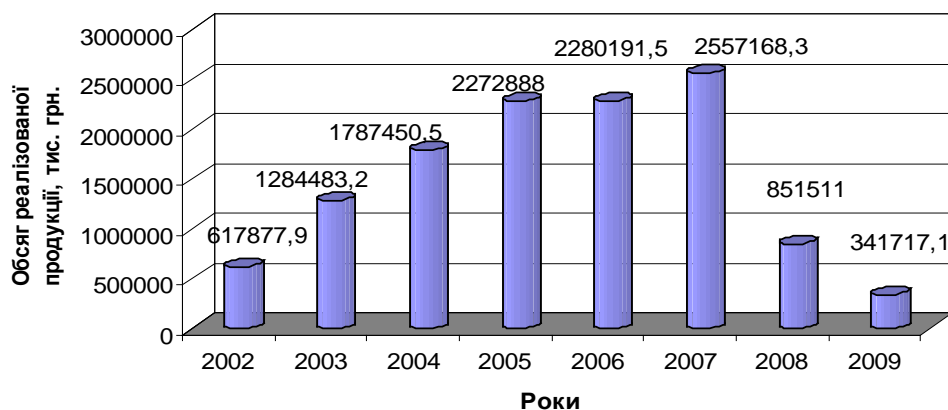

Рис. 5. Обсяг реалізованої інноваційної продукції при реалізації проектів технопарків [13]

Однією з найбільш потенційно дійових форм забезпечення прямого і непрямого економічного сприяння суб'єктам малого підприємництва є бізнес-інкубатори. Бізнес-інкубатори виконують такі основні функції, як здійснення ділової експертизи для створення фірм (як правило, такі послуги у 92 % випадків гарантують підприємцям-початківцям захист від помилок, що можуть виникнути через відсутність певного досвіду в сфері менеджменту, маркетингу тощо), фінансування клієнтів; сприяння економічному розвитку регіонів шляхом підвищення зайнятості їх населення, активізації підприємницької діяльності, формування мережі підприємств інфраструктури.

У США підтверджено високу дієздатність науково-технічних інноваційних інкубаторів. Успішно функціонують бізнес-інкубатори в Німеччині, Польщі, Словаччині, Чехії, Словенії.

В Україні діє 440 бізнес-центрів, 70 бізнес-інкубаторів, 795 лізингових центрів, 3168 інвестиційно-інноваційних фондів і компаній, 3157 інформаційно-консультативних установ, 252 фонди підтримки підприємництва, в т. ч. 98 регіональних, з них 34 — створених за участю Українського фонду підтримки підприємництва [14].

Світовий досвід свідчить, що досить ефективно і успішно інноваційний розвиток регіональних економік забезпечується за допомогою науково-індустріальних парків у вигляді технополісів. Технополіси являють собою найбільш науково-технологічні структури, де здійснюються великомасштабні і багатопрофільні дослідження, які потім використовуються для масового випуску продукції чи для поширення новітніх технологічних процесів впроваджувальними фірмами всередині самої зони високих технологій або за її межами. Особлива цінність технополісів у синергічному ефекті наукових та технологічних розробок, який досягається за рахунок концентрації інноваційного потенціалу, тісних зв'язків серед утворюючих технополіс юридичних та фізичних осіб, спільної підтримки.

Рушійною силою комерціалізації наукових досягнень є поєднання малого та середнього бізнесу з технополісами, які користуються допомогою держави за пріоритетними напрямками розвитку національних економік. Близько 40 % світової кількості технополісів та технопарків знаходяться в США.

В останнє десятиріччя особливо бурхливий розвиток технополісів спостерігається в Тайвані, Південній Кореї, Китаї та інших країнах Південно-Східної Азії. Технополіси створені в Австралії, Південній Америці, Південній Африці [16].

На світовому ринку високих технологій за сумарним показником лідером є США. Особливо великих успіхів ця країна досягла в інформаційних технологіях та біоіндустрії. Японія займає друге місце, приділяючи увагу розвитку електронної промисловості. Західна Європа відстає в розвитку високих технологій, хоча в таких напрямках, як енергозберігаючі технології і телекомунікації, їхні позиції дуже сильні. Сьогодні швидкими темпами в цьому напрямку рухається Китай, а в деяких напрямках — Індія. Ринок високотехнологічної продукції має такий приблизний розподіл: відсоток на долю США — 35; на долю Японії — до 25—30; ФРН — до 8; Великобританії — 7; Франції — до 4. На всі інші країни залишається 20 % [17].

Розвиток інноваційного підприємництва є передумовою для переходу економіки країни на нову модель інноваційного розвитку. Так, ефективними є плани Росії щодо залучення інноваційних систем. Поблизу Москви планується будівництво нового ультрасучасного науково-технологічного комплексу з розробки та комерціалізації інноваційних технологій Сколково. Загальний обсяг фінансування проекту оцінюється в \$ 4...6 млрд. У 2010 році на підтримку відібраних проектів і проектування інноваційного центру планується витратити понад 4 млрд. рублів. З федерального бюджету на забезпечення реалізації інноваційного центру «Сколково» планується направити в 2011 році 15 млрд руб., в 2012 році — 22 млрд рублів, в 2013 році — 17,1 млрд рублів [18].

Україні необхідно наслідувати приклад Росії щодо розвитку інноваційної системи, активно сприяючи створенню таких ефективних наукових установ та центрів, як бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси, сприяти зростанню ваги інноваційної складової у підприємстві і у малому бізнесі зокрема. Держава повинна заохочувати та фінансувати створення таких масштабних та потужних наукових центрів, як Сколково. Така політика сприятиме розв'язанню багатьох економічних проблем України.

Для виходу із кризи та оздоровлення економіки України необхідна державна підтримка підприємств, які задіяні в освоєнні нових технологій, використанні та впровадженні інновацій у виробництво через технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори. В Україні існує законодавча база, що визначає основні напрями діяльності та розвитку таких інноваційних комплексів [19—22] тощо. Існуюча законодавча база є недосконалою, неефективною, тому малі інноваційні підприємства на сучасному етапі розвитку потребують активного регулювання та підтримки з боку держави.

Висновки

В Україні малий бізнес ще не набув достатнього розвитку порівняно із розвиненими країнами світу. У розвинених країнах від 50 до 70 % ВВП виробляється саме у секторі малого та середнього підприємництва, в Україні ця частка становить всього лише 16 %.

Загальна кількість зайнятих у малому бізнесі становить 7926,9 тис. осіб. Малий бізнес є ефективним фактором поглинання надлишкової робочої сили і відіграє велику роль у вирішенні проблем зайнятості, тому частку малого бізнесу у загальній системі зайнятості необхідно збільшувати шляхом створення нових малих підприємств.

Сьогодні лише 13,8 % усіх підприємств України є інноваційно активними, в той час як у розвинених країнах світу ця частка становить 60—80 %, тому активний розвиток інноваційної складової малого підприємництва є головною метою інноваційного реформування малого бізнесу в Україні.

Для зростання інноваційної активності малого бізнесу та, як наслідок, зростання економіки країни, перш за все необхідна державна підтримка малого підприємництва, тому Україна повинна активно удосконалювати механізм державної фінансової підтримки малих підприємств за допомогою наступних інструментів фінансової підтримки: надання субсидій, позик, надання податкових знижок (або повне звільнення від інших податків), податкових пільг компаніям, що займаються інноваційною діяльністю, надання знижок на науково-дослідні роботи тощо.

Розширення інноваційної складової у системі власної економіки та сприяння розвитку малого бізнесу, як найбільш мобільного, гнучкого об'єкта для втілення інноваційних технологій у життя сприятиме вирішенню соціально-економічних проблем сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Н. В. Краснокутська. — К. : КНЕУ, 2003. — 503 с.

2. Волков О. І. Економіка та організація інноваційної діяльності : підруч. / Волков О. І., Денисенко М. П., Греча А. П. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 662 с.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2009р. №523-VI.
4. Становлення та розвиток малого і середнього підприємництва в Україні у 1991—2004 рр. : історичний аспект. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.experts.in.ua/baza/>.
5. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Терещенко В. Л. Сутність підприємництва та тенденції його розвитку в Україні / В. Л. Терещенко // Економіка і регіон — 2009. — № 1 (20).
7. Как будут платить единый налог в 2011 году. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.mignews.com.ua>.
8. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Микитюк П. П. — Тернопіль, 2006 — С. 37.
9. Іванілов О. С. Проблеми малого бізнесу в Україні та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / О. С. Іванілов // Економіка підприємства. — Режим доступу : <http://pidruchniki.com.ua>.
10. Акіліна О. В. Основи підприємництва : навч. посіб. / О. В. Акіліна. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 176 с.
11. Про схвалення концепції розвитку національної інноваційної системи : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р 1593.
12. Ільченко М. Ю. Технопарки в Україні. Наука Національного технічного університету України «КПІ»-2007 / за заг. ред. М. Ю. Ільченка. — К. : ЕКМО, 2008. — 296 с.
13. Про технологічні парки. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkni.gov.ua>.
14. Про стан виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні за I півріччя 2010 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>
15. Технопарки України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com.ua>.
16. Технополіси — двигун інноваційного розвитку регіонів. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ip.poltava.ua>.
17. Российская «Кремниевая долина» будет построена в Сколково — Медведев. [Электронный ресурс] // РИА Новости. — Режим доступа : <http://www.rian.ru>.
18. Евгений Насыров «Кремниевая долина слишком близка к одиозной Рублёвке» [Электронный ресурс] // GZT.RU, 29.03.2010. — Режим доступа : <http://www.gzt.ru>.
19. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р., № 40 — IV.
20. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14 вересня 2006 року, № 143-V.
21. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок створення та функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів» від 22 травня 1996 року, № 549.
22. Постанова Верховної Ради України «Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» від 13 липня 1999 року, № 916-XIV.

Рекомендована кафедрою менеджменту будівництва та цивільної оборони

Стаття надійшла до редакції 18.05.11

Рекомендована до друку 4.11.11

Сердюк Василь Романович — завідувач кафедри менеджменту будівництва та цивільної оборони;
Бозатир Ольга Валентинівна — студентка Інституту будівництва, теплоенергетики та газопостачання.
Вінницький національний технічний університет, Вінниця